

SOBRE LA GRAMATICALITZACIÓ D'ALGUNES INTERJECCIONS IMPRÒPIES DEL CATALÀ COL·LOQUIAL

I. INTRODUCCIÓ¹

Una de les característiques que defineixen el registre col·loquial com a prototípicament informal és l'expressivitat. El registre col·loquial normalment és més expressiu i personal que els registres més formals, en el sentit que emprava sovint diversos recursos que palesen l'actitud subjectiva del parlant. Com assenyalava Payrató (1988: 121), l'expressivitat no és simplement un ornament afegit al discurs, sinó una meta perseguida pels propis parlants, que està destinada a captar l'atenció dels interlocutors, de manera que minve la previsibilitat d'aquest discurs. Així doncs, l'expressivitat es pot concebre com una autèntica màxima o norma de parla (*Sigues expressiu, No avorrisques el receptor*), que guia freqüentment el discurs col·loquial (Payrató 1988: 121-122).²

En el registre col·loquial s'empen diversos recursos destinats a manifestar la subjectivitat del parlant, per exemple determinades formes intrínsecament expressives, com ara *déu-n'hi-do* i *ausa(d)es*. *Déu-n'hi-do* i *ausa(d)es* s'usen per emfasitzar diversos tipus de construccions. El caràcter emfàtic i expressiu d'aquests mots fa que ocupen una posició focal, a l'inici de l'oració (1).³

- 1) a. *Ausa(d)es* que és simpàtica Maria!
- b. *Déu-n'hi-do* com és de simpàtica la Maria!

1. Agraïm a Núria Alturo, Maria Josep Cuenca i Jordi Riera els suggeriments fets a una versió prèvia d'aquest article.

2. Anteriorment, Leech (1983) va apuntar l'expressivitat com una de les màximes que dirigeixen la construcció del discurs, al costat de la processabilitat, la claredat i l'economia. Els diversos recursos d'expressivitat sovint entren en conflicte amb l'economia.

3. Bruccart (1993: 70-72) ha assenyalat que els mots amb un tret [+èmfasi] necessàriament es desplacen a la posició inicial de l'oració. D'una altra banda, *déu-n'hi-do* i *ausa(d)es* funcionen com a intensificadors, els quals sovint emfasitzen quantitats o qualitats (Briz 1998: caps. 4-5), però també altra mena de continguts.

En aquest article ens centrarem en l'explicació del caràcter gramaticalitzat de *déu-n'hi-do* i *ausades* i en la discussió sobre l'adscripció categorial d'aquests mots. Per motius d'espai, deixarem per a treballs posteriors l'anàlisi contrastiva dels comportaments sintàctics d'aquestes dues formes.⁴

Malgrat que *déu-n'hi-do* i *ausa(d)es* coincideixen en l'expressió de la subjectivitat del parlant, presenten marcades diferències, algunes d'elles respecte de l'extensió i l'estatus sociolingüístic.⁵ La forma *déu-n'hi-do* és molt estesa en els diversos dialectes catalans, cosa que, juntament amb el fet de ser emprada en el català central, en el qual es basa principalment la normativa, justifica que tinga una posició molt ferma en l'estàndard, naturalment en aquells registres que admeten una certa col·loquialització. En canvi, *a gosa(d)es / ausa(d)es* és una forma típicament valenciana, que no és coneguda en tots els parlars valencians i que no sol estar present en els registres formals.⁶ Alguns gramàtics en remarquen el caràcter fortament col·loquial, que el fa poc recomanable per als nivells formals del llenguatge. Així, Sanchis Guarner en diu: «convé reservar esta forma per als escrits de tipus popular, encara que és adverbí emprat pels clàssics» (1950: 266).

En §2 explicarem com la gramaticalització afecta les formes esmentades, en §3 justifiarem que són interjeccions impròpies, i en §4 presentarem les conclusions.

2. EL PROCÉS DE GRAMATICALITZACIÓ

La gramaticalització ha estat objecte d'especial atenció per part de diversos autors pertanyents a la lingüística cognitivofuncional (per a un resum de la teoria,

4. Apuntem només de passada que *ausades* accepta *que àton*, mentre que *déu-n'hi-do* no ho fa: a) Algunes mestres *a gosa(d)es* que són abandona(d)es, tranquil·les i de tot! (C: 5); b) **Déu-n'hi-do* que la Maria és simpàtica!

5. El corpus citat en aquest article té diverses procedències, com veurem a continuació. A la bibliografia final es donen més detalls:

	<i>Déu-n'hi-do</i>	<i>ausades</i>
Cerca amb Google	449	54
Corpus oral de valencià col·loquial	0	5
Malalts de tele	11	0

6. La diferència de resultats en la cerca amb Google en el cas de *déu-n'hi-do* i d'*ausades* dona una idea del caràcter molt més limitat de l'ús de la darrera expressió (vg. n. 5). A més, l'ús menys estès d'*ausa(d)es* i el fet que haja tingut un accés més limitat als registres formals té com a conseqüència que, de vegades, quan hi arriba, s'hi empre de manera poc adequada. Quant a l'extensió d'*ausa(d)es*, la forma està atestada en una descripció del parlar de les Alqueries, a Castelló, i s'hi recull la informació que no està present al nord del Millars (<http://www.geocities.com/soho/cafe/9308/dialqueries.html>). Quant al límit sud de l'extensió, aquesta forma està recollida en el llibre de Segura (1998: 111) sobre el parlar d'Elx.

veg. Cuenca & Hilferty 1999: cap. 6). La gramaticalització és un procés gradual, que pot estar més o menys avançat en les unitats que l'experimenten. Es tracta d'un procés complex, que implica les següents modificacions:

a) Des d'un punt de vista fonètic, les unitats gramaticalitzades poden ser afectades per reduccions i alteracions fonètiques. Així, al costat d'*a gosa(d)es* hi ha d'altres variants com ara *ausa(d)es*, *a gusa(d)es* i *a osa(d)es*, algunes de les quals poden interpretar-se com a alteracions fòniques d'una forma original.⁷

b) En el nivell sintàctic, hi ha un canvi de categoria o reanàlisi, pas d'una categoria més lèxica a una categoria més gramatical. Aquesta reanàlisi normalment implica una fixació en l'estructura i un increment en la freqüència d'ús. Quan es parteix de construccions complexes, aquestes esdevenen estructures fixades o semifixades en el procés de gramaticalització. Per aquesta raó presenten restriccions quant als components (no n'hi podem afegir ni eliminar), a l'ordre (no es pot alterar) o a les possibilitats de combinació. Per exemple, *a gosa(d)es / ausa(d)es* era originàriament

7. El *DECat* (III, 583) recull *ausades*, que considera contracció d'*a osades*, sintagma preposicional format sobre la variant arcaica *osar* per *gosar*. Segons aquesta explicació, *ausades* no procedeix d'*a gosa(d)es*, atestada en alguns parlars valencians, sinó d'una forma original sense *g-* inicial. Més avall qualifica la forma *aosades*, que apareix en algun text, com «una mera pedanteria etimològica sense cap fonament fònic», atès que aquesta només hauria estat possible en època preliterària. Tanmateix, hem constatat l'existència d'*a osa(d)es* al costat d'*a gosa(d)es* en el parlar de la Costera. Sanchis Guarner (1950: 266-267) cita *ausades* i *a gosades*, i en diu: «A València diuen *ausades* [...] igual que sembla que es deia a l'època clàssica, però és preferible la forma *agosades* que s'usa a la Marina», mots pronunciats, respectivament [awsáes] i [ayozáes]. Sanchis Guarner escriu *agosades* amb un sol mot, grafia que potser vol representar el comportament de la construcció com a mot unitari. Tanmateix, en els exemples medievals que transcriu fa servir la grafia *a usades*, amb els mots *a i usades* separats, probablement per donar compte de l'estat menys gramaticalitzat de l'ús medieval d'*ausades*. En tot cas, aquesta grafia resulta estranya, perquè implica separar un diftong, que s'ha format precisament pel fet de pronunciar-se en una sola síl·laba dos sons, [a] i [o], que inicialment formaven un hiat perquè pertanyien a dos mots diferents. De tota manera, no hi ha cap raó per escriure junt *agosades* i no escriure junts *a gates* o *a grapes* (citats pel mateix Sanchis Guarner 1950: 265). Es pot pensar que la forma *ausa(d)es* procedeix d'una elisió de la *-g-* intervocàlica a partir d'*a gosa(d)es* (tal com s'esdevé en *eixuar* en comptes d'*eixugar*, o de *juar* en comptes de *jugar*, fenòmens força estesos dins i fora de la Costera) o de la conservació de la construcció arcaïtzant. En alguns llocs de la Costera, la gent gran emprà les dues formes *a osa(d)es* i *a gosa(d)es*, mentre que *a gosa(d)es* tendeix a imposar-se en la parla dels joves. Pel que ací ens interessa, en el cas d'*ausa(d)es* es constata la reducció fònica típica dels processos de gramaticalització: tancament de la vocal [o] en [u] i conversió de l'hiat en diftong. *Ausades* era una forma general en el català medieval, però en l'actualitat es limita a alguns parlars valencians. En època medieval, però, no tenia el mateix significat ni el mateix ús que en l'actualitat, com veurem més endavant. Les variants esmentades no són les úniques existents. Així, Segura (1998: 111) n'atesta a Elx i en diu «*osades*. Pronunciat també *usaes* o *otzaes*». Per aprofundir en l'origen de les varietats d'*ausades*, vg. Sancho (1999: 148-149). Fora del català, el castellà medieval coneixia la forma paral·lela *a osadas*, amb les variants *osadas*, *ausadas* i *asuadas*. Aquesta forma va ser viva fins al Segle d'Or, amb valors semblants al valencià *ausades* (cf. *DCELC*: III, 591-592). D'un altre costat, aquesta construcció està atestada també en portugués i es manté viva a Múrcia, on és un préstec del català. Finalment, ha passat com a préstec a alguns parlars del basc (*DECat*: IV, 583).

un sintagma preposicional i *déu-n'hi-do*, una oració, però no podem dur a terme cap alteració dels components ni de l'ordre en què apareixen. No és possible **a moltes gosades*, on s'ha afegit un component, ni **n'hi-do-déu*, on s'ha alterat l'ordre dels constituents.

El caràcter fix d'aquestes construccions té com a conseqüència que s'hi conserven formes arcaïtzants, que no existeixen fora d'elles. Aquest és el cas del substantiu (*g*)*osades*, relacionat amb el verb *gosar*, que es conserva només en la construcció *a gosa(d)es / ausa(d)es* i que no existeix en l'actualitat en cap dialecte català, ni tan sols en aquells parlars que empren amb normalitat *ausa(d)es / a gosa(d)es*.⁸ En l'interior de *déu-n'hi-do* apareix la forma arcaica *do* del present de subjuntiu del verb *donar*,⁹ pròpia del català medieval i que no s'empra en el català actual. La falta de consciència del valor verbal de *do*, així com el funcionament unitari de la construcció, que constitueix un mot compost, motiven que s'haja format el diminutiu expressiu *déu-n'hi-doret*.¹⁰

El dubte si estem davant d'una estructura pluriverbal força fixada o si en canvi es tracta ja d'un únic mot determina les vacil·lacions quant a la grafia de la construcció, que es donen en altres interjeccions:¹¹ *Déu-n'hi-do*, *Déu n'hi do*, *déu-n'hi-do*, *deunido*.¹² D'entrada, la vacil·lació entre la lletra majúscula o minúscula en el nom *déu* reflecteix la doble possibilitat que es dona en el substantiu lèxic *Déu / déu*. A més, hi ha la grafia sense guionet, que compta amb una llarga tradició en català i que pretén mostrar clarament l'origen etimològic de la construcció en una oració desiderativa o volitiva.¹³ Existeix també la grafia amb guionets, pròpia dels mots

8. Els parlars que conserven *a gosa(d)es/ausa(d)es* no solen emprar el verb original *gosar*, que s'ha perdut àmpliament en el valencià col·loquial a favor de la forma castellana *osar*. El fet que es mantinguen formes genuïnes dins d'expressions fraseològiques mentre que han estat substituïdes per mots castellans en el llenguatge productiu és un fenomen molt típic del procés de substitució lingüística.

9. Es tracta d'un subjuntiu sense cap element vocàlic, característic d'alguns verbs en català medieval, que existeix encara a Mallorca, però s'hi troba en decadència. Aquest tipus de subjuntiu és present en altres construccions idiomàtiques: *Déu vos guard*, *Déu t'ho pac*, *Déu no m'ajut si...* (cf. Wheeler 2002: 674-675). D'un altre costat, segons Coromines (*DECat*: III, 112), *déu-n'hi-do* ja devia estar en curs en els segles XIII-XIV, almenys en germèn o en formes incipients.

10. A parer de Ruaiç (1987: 63, n. 1), aquesta *-r* es deu a l'analogia amb els noms que acaben en *-r* muda, com ara *mocador*, que té com a diminutiu *mocadoret*. És a dir, l'analogia actua a partir de l'alternança entre el substantiu amb el sufix *-dor* [dó], *mocador*, i el diminutiu *-doret* [dūrét], *mocadoret*. Així, de manera anàloga, es forma [dèwniðurét] a partir de [dèwnidó]. El primer component conserva un accent secundari: [dèwnidó], [dèwniðurét], tal com s'esdevé en els mots composts. D'un altre costat, alguns autors també constaten *déu-n'hi-donet*, on se segueix un altre patró regular dels noms catalans: *-ól-onet*.

11. Cuenca (2002: 3206) cita casos com *si us plau / sisplau* o *és clar / esclar*.

12. El *DCVB* (IV, 373) recull la forma *Déu n'hi dó*, on *dó* presenta un accent gràfic.

13. Aquesta forma apareix en Fabra (*DGLC*: 596), i potser com a influència d'aquest és present pràcticament en tots els diccionaris consultats: *GD62LC*: 354; *DIEC*: 610; *GDLC*: 535, etc. També és la grafia que recullen Wheeler *et alii* (1999: §-12.9.3.4, §-24.1.1). Aquesta grafia es veu afavorida pel fet que *déu-n'hi-do*, com a interjecció, funciona sovint com una oració:

composts, emprada generalment.¹⁴ Per últim, darrerament, alguns autors han proposat la grafia *deunido*, que reflecteix el comportament d'aquesta forma com una única paraula i pretén evitar la dificultat i estranyesa de la grafia etimològica (Solà 1999: 33 i 187).¹⁵

d) En el nivell semàntic, el significat lèxic original experimenta un procés de generalització o abstracció, a través d'un procés de pragmatització o convencionalització d'inferències pragmàtiques contextuals. A més a més, sol esdevenir-se un augment en l'expressió de la subjectivitat del parlant (subjectivització).¹⁶ El *DCVB* (IV, 373) defineix el significat etimològic de *déu-n'hi-do* com 'que Déu li'n doni'. El *DECat* (III, 112) assenyala que *déu-n'hi-do* «ens fa avui l'efecte d'una espècie d'expressió votiva (*do* subjuntiu desiratiu de *donar*), desitjant que Déu (o la fortuna...) hi afegeixi a alguna cosa que ja és bona (amb tendència a implicar que ho trobem bo però poc)». En l'actualitat, ha desaparegut tota referència a *Déu* i al verb *donar*.¹⁷ És, doncs, una construcció totalment opaca per als parlants¹⁸ i que no té un significat composicional, és a dir, el significat o el valor pragmàtic que posseeix no es dedueix del significat dels constituents, alguns dels quals són, com hem dit, fins i tot irreconeixibles per als parlants actuals (el subjuntiu *do*).¹⁹

- i) A: (...) En posava una per les tres filles.
 B: Una per les tres filles?
 A: Sí.
 B: També... catalana, la senyora?
 A: Déu n'hi do, Déu n'hi do! (MT, 19/2/2000)

Els interlocutors comenten el comportament d'una senyora que pretenia preservar les filles dels embarassos posant-los cada dia a l'olla una única píndola anticonceptiva.

14. Aquesta és l'emprada per Coromines (*DECat*: III, 112) i dins de la *GCC* l'usa Cuenca (2002: 3200, 3201, 3206 i 3213).

15. La grafia *deunido* és recollida, juntament amb les grafies *déu-n'hi-do* i *Déu-n'hi-do*, en *GCC*, 1881, n. 20 [Rosselló], 3206 i 3208 [Cuenca]. També s'hi empra *déu n'hi do*: *GCC*, 675 [Wheeler], 1881, n. 20 [Rosselló], 3208 [Cuenca].

16. Aquest procés ha estat estudiat de manera aprofundida per Traugott (1995 i 1996).

17. El *DCVB* (IV, 373) recull encara algunes expressions on es manté aquest significat, com ara quan un captaire demana «un bocí de pa que Déu n'hi do», o siga, «que Déu li'n done». També sembla que es manté el significat original en el refrany *Déu-n'hi-do de pa al sarró i de vi a la botella*, amb la variant *Déu n'hi do de pa al sarró i de vi a la bóta*.

18. Té interès el següent testimoni d'un parlant català, que delata precisament la falta de motivació, de composicionalitat, d'aquesta construcció, així com la vaguetat semàntica que caracteritza les interjeccions: «D'aquí a un parell o tres de setmanes tindrè l'avaluació dels títols feta. Em costa \$218. Deu n'hi do (a saber si s'escriu així o no! De fet, a saber que cony vol dir!!!)» (Episodi 9: *Florida, l'aventura del caiman*, vegeu-lo a <http://episodisusa.freesevers.com>).

19. Sobre el caràcter no composicional i inanalitzable de *déu-n'hi-do*, es troba una breu referència en Rosselló (2002: §13.2.2, n. 20).

Quant al significat de la construcció, en les gramàtiques i en els diccionaris actuals s'hi sol atribuir un valor de ponderació, d'èmfasi.²⁰ En el *GDLC* (535) es diu de *déu-n'hi-do* i les variants: «Exclamacions ponderatives, emfàtiques, per a expressar la importància d'una cosa, l'admiració que produeix». Wheeler *et alii* (1999: §12.9.3.4) consideren que expressa «mild admiration at an expression of quantity or quality» i més endavant (§24.1.1) assenyalen que «is used to stress, with moderation, both quantity or quality». Fabra en deia que era emprat «per a expressar la conformació, la suficiència» (*DGLC*, 596). Alguns diccionaris focalitzen el significat quantitatiu de *déu-n'hi-do* i aporten quantificadors com a sinònims: 'Molt, bastant' (*DV*: 611), 'amb prou quantitat, força' (*DCPA*: 127), 'Força, bastant' (*GDLC*: 535; *PD*: 147); el *DLFF* (107) defineix *déu-n'hi-do* amb l'adverbi 'suficientment' i el considera sinònim de *bé prou*. En alguns diccionaris (*GDLC*: 535; *DV*: 611; *DFRLL*: 89) el significat ponderatiu o emfàtic i el quantitatiu es presenten com dues accions diferenciades de *déu-n'hi-do*.

D'acord amb Coromines (*DECat*: IV, 583) el significat originari d'*ausades* era 'resoltament, sense por', significat atestat de manera constant en els textos medievals: «Cauràs [...] en les calderes plenes d'or e d'argent, cremant e bullent: quan seràs allí, farta-te'n ausades!» (st. Vicent, *Sermons*, citat per Coromines, *DECat*: IV, 583). A partir d'aquest significat, ha passat a ser una «afirmació mera i enèrgica», i amb aquest ús Coromines dóna com a equivalents d'*ausades* 'ben cert', 'de valent, fortament'. El *DCVB* (II, 153) distingeix entre el significat antic d'*ausades*, que considera equivalent de les expressions 'certament, en veritat' i que exemplifica amb alguns textos de l'època, i el significat que té en el valencià, se suposa que actual, que és el quantitatiu i que defineix amb els termes 'abundantment, molt'.²¹ No n'aporta exemples. Tot seguit hi afegeix: «També diuen *ausades bugades!* (Val.) i *ausaes causaes!* (Elx), com a expressió confirmativa, equivalent a 'ja ho crec!'. Tal com es presenten els fets, aquest significat només s'associa als aplecs assenyalats, mentre

20. Quant als diccionaris, cal advertir que en aquests la falta de sistematicitat i la vaguetat en l'adscripció categorial, així com les vacil·lacions i la manca de precisió en la definició del significat no sols caracteritza el tractament de les formes que ens ocupen, sinó, en general, el de la major part de les formes pertanyents a la categoria interjectiva. Aquestes mancances segurament s'expliquen per les peculiaritats de les interjeccions, com ara el caràcter gramaticalitzat, que comporta un significat abstracte i un ús determinat per factors pragmàtics de difícil definició. Matamala (2000) ha estudiat aprofundidament el tractament de les interjeccions en algunes obres lexicogràfiques catalanes monolingües i bilingües, apuntant els principals defectes que presenten, i ha fet una proposta provisional per a la representació lexicogràfica de la categoria.

21. Aquest valor quantitatiu és l'únic que recull el diccionari de Carles Ros: «ausades, en Valenciano, esta voz, equivale à lo mesmo, que en abundancia sobrada, y abundantemente: tòmase tambien, por mucho, y muchísimo» (*DVC*: 29).

que *ausa(d)es* emprat amb autonomia distribucional pot tenir aquest ús i expressar l'acord emfasitzat: A: *Qui és?* [veu qui és] *El meu nét. No viu!*²² B: *A gosa(d)es!*.

Diversos diccionaris (*DIEC*: 610; *DV*: 186; *DA*: I-II, 150) recullen la definició 'certament, en veritat'. En alguns casos pot ser influència del *DCVB*, però no s'ha parat esment en el fet que Alcover i Moll donaven aquesta definició només per al significat antic d'*ausades*, que no creiem que siga coincident amb l'actual. A més, aquestes definicions poden haver estat afavorides per la consideració d'*ausa(d)es* com a adverbi. En canvi, les definicions que es proveeixen per a *déu-n'hi-do*, que no sol ser considerat adverbi, són ben diferents, malgrat que en el nivell semàntic i pragmàtic siga un equivalent parcial d'*ausades*.

En tot cas, per al nostre interès immediat, les definicions proveïdes per diccionaris i gramàtiques delaten l'abstracció, la subjectivització i la pragmatització del significat motivada pel procés de gramaticalització. No sols el significat actual és més abstracte i subjectiu que l'original, sinó que les fórmules emprades en algunes de les descripcions metalingüístiques demostren que ens trobem davant de formes amb una funció pragmàtica («per a expressar...», «to stress», etc).²³

La major part dels fenòmens que comporta la gramaticalització els retrobem en les unitats fraseològiques. De fet, les unitats fraseològiques són el resultat de processos de gramaticalització, més o menys avançats segons els casos, cosa que explica la falta de coincidència total en l'ús d'unitats fraseològiques equivalents en alguns aspectes, com *déu-n'hi-do* i *ausa(d)es*. En el cas de *déu-n'hi-do*, la fraseologització pot haver estat afavorida per l'al·literació del fonema /d/. Les figures retòriques solen contribuir a la memorització, a la convencionalització i, en suma, a l'extensió de l'ús de les expressions fraseològiques (Sancho 1999: 44-45). D'una altra banda, totes dues formes coneixen allargaments expressius, de caràcter lúdic, que es donen en moltes expressions fraseològiques col·loquials: *ausa(d)es buga(d)es!* (val.), *ausa(d)es causa(d)es!* (Elx) (*DCVB*: II, 153), *ausa(d)es mi vida*;²⁴ en el cas de *déu-n'hi-do*, Alcover i Moll parlen de «frases complementàries burlesques o iròniques» (*DCVB*: IV, 373): *Déu n'hi do, un bon crostó; Déu vos afavoresca, una bona llesca* (Llofriu).

22. El nét acaba d'entrar per deixar la moto a casa de l'àvia.

23. Martínez Marín (1997) ha mostrat com en les definicions de moltes unitats fraseològiques en la tradició lexicogràfica de l'espanyol es fa servir un metallenguatge que, de manera intuïtiva, fa referència a la finalitat amb què aquestes s'empren, és a dir, a les funcions o valors pragmàtics que presenten: «expressió para...», «se emplea para», «se usa para», etc. Aquesta orientació pragmàtica es constata també en les definicions d'alguns dels valors de *déu-n'hi-do* en les obres lexicogràfiques del català.

24. A l'Horta s'empra la construcció *no ausa(d)es ni de ba(d)es*, variant expressiva de *no de bades*, esp. *no en balde*.

3. L'ADSCRIPCIÓ CATEGORIAL DE «DÉU-N'HI-DO» I «AUSADES»²⁵

L'adscripció categorial de *déu-n'hi-do* i *ausades* ha estat problemàtica. Normalment, *ausa(d)es* s'ha inclòs en la categoria adverbial. Per exemple, el *DCVB* (II, 153) l'etiqueta com a adverbi, tant en l'ús antic com en l'actual. Sanchis Guarner (1950: 266-267) inclou *a gosa(d)es* (escrit junt, *agosades*) entre els adverbis d'afirmació i el considera sinònim de 'ben certament'. El *DCVB* (II, 153) el considera adverbi i també el *DECat* (IV, 583), que en diu «ben certament», 'de valent, fortament', adverbi antic i avui encara valencià». Potser com a reflex de l'adscripció en les obres monumentals de Coromines i Alcover i Moll, s'etiqueta com a adverbi en altres diccionaris posteriors (*DV*: 186; *GD62LC*: 109, etc.).

Aquesta adscripció potser resulta vàlida per a l'ús antic d'aquesta forma, entenent l'adverbi com un modificador verbal, tal com ha fet la tradició gramatical. En tot cas, no sembla que s'adiga al comportament sintàctic actual. A més a més, la forma *certament*, que, com hem vist, en alguns casos apareix en la definició de l'ús actual d'*ausades*, no té el mateix significat ni presenta el mateix comportament sintàctic. D'entrada, si bé hi ha contextos en què són intercanviables, perquè són adequats els significats de tots dos (2a), en d'altres, el resultat de substituir *certament* per *ausades* és si més no estrany (2b).²⁶ A més, *certament* és compatible amb la negació (2c) i amb els quantificadors neutres com ara *molt* (2d), contràriament al que s'esdevé amb *ausa(d)es* i formes semblants (2e-g). De fet, en l'actualitat no s'empren construccions com la de (3a), on *ausades* té una incidència interna a l'oració. A (3b) presentem estructures sintàctiques actuals que hi són paral·leles des d'un punt de vista semàntic i pragmàtic. En canvi, en l'ús antic *ausades* era compatible amb *molt* i podia formar part de sintagmes adjectius (3c), cosa que recolza la nostra tesi que la categoria sintàctica i, consegüentment, l'ús de l'antic *ausades* era bastant diferent de l'actual.

- 2) a. Aquell savi, en gran part autodidacte, disposava d'una ment privilegiada i d'una passió extraordinària d'investigador, procurant dedicar a aquesta activitat el màxim temps que li era possible. I {*ben certament / ausades*} que el va aprofitar, el temps. (<http://personal.redestb.es/kit/catala/mem098.htm>)

25. Per a un tractament més aprofundit d'alguns dels fets sintàctics explicats a §3, referits als intensificadors com a categoria pragmàtica en català i espanyol, vg. Sancho (en premsa).

26. Si variem la formulació de l'oració i diem *Certament que és quelcom necessari dins la nostra societat, ser un bon professional* es facilita la interpretació emfàtica, de manera que sembla més acceptable l'ús d'*ausades*. L'estranyesa de (2b) amb *ausades* pot deure's al fet que ací s'interpreta que emfasitza la quantitat (*ausades* emfasitzaria el fet que *és quelcom molt necessari*) i la quantificació hauria d'afectar un element massa allunyat (*necessari*), que s'acosta en la reformulació proposada. En tot cas, el significat transmès per *ausades* és diferent del que s'associa a *certament*.

b. {*Certament* /?ausades} que ser un bon professional és quelcom necessari dins la nostra societat, però més essencial i vital ha de ser el tracte humà –de persona a persona [...] (www.guixols.net/educacio/indexe.htm)

c. *Certament* que no seria just dir que fins ara no s'ha fet res. (Llorenç Prats, *Pacte per la vida*, <http://www.racocatala.com/~esteldemallorca/numero/lprats.html>)

d. Primer m'ho vaig prendre com una imposició de les altres esferes del canal però *certament* que dins meu em vaig sentir *molt* feliç que m'ho diguessin [...] (<http://www.canalcat.net/aportacions/familia.php>)

e. Ausa(d)es que té la cara dura Maria!

f. *Ausa(d)es que no té la cara dura Maria!

g. *Ausa(d)es que té la cara molt dura Maria!

3) a. També hi trobareu uns poemes d'Enric Sòria, perquè de bon començament no en siga només un, sinó dos. Un nombre *ausa(d)es* curt, però tot llarg viatge comença amb un breu pas. (Eduard J. Verger, *La il·lustració poètica. Metropolitana i Continental*, <http://www.llibreweb.com/lipmic/novetats.html>)

b. Un nombre que ausa(d)es que és curt!, Ausa(d)es que és un nombre curt!

c. L'emperador Carus... fo molt noble baró, e ausades molt virtuós. (Pseudo-Boades, citat en el *DCVB*: II, 154)²⁷

De fet, *certament* és un especificador oracional que expressa modalitat, concretament reforça la veritat de l'oració que introdueix *que*. És parafrasejable per expressions productives o semiproductives com ara *és cert (que)*, *és veritat (que)*, *la veritat és (que)*, de tipus atributiu, en el subjecte o l'atribut de les quals apareixen mots lèxics amb un significat relacionat amb el sentit 'veritat, certa'. Equival a diverses expressions com ara *evidentment*, *(és) clar*, *per descomptat*, *sens dubte*. En canvi, *certament* es veu mancat del caràcter emfàtic que caracteritza sistemàticament *ausades* en la mesura que és una interjecció intensificadora. Aquest valor emfàtic explica les diverses peculiaritats sintàctiques que no trobem en *certament* i que acabem d'esmentar.²⁸ Conseqüentment, *certament* tampoc no té el significat quantitatiu que sovint s'associa a *ausades*.

Pel que fa a *déu-n'hi-do*, l'adscripció categorial s'ha mantingut en una certa boira, potser perquè els lexicògrafs eren conscients del caràcter conflictiu d'aquesta

27. Tanmateix, cal prendre aquest exemple amb la prevenció que mereix aquest text a Coromines (*DECat*: IV, 583), precisament pel que fa a l'ús d'*ausades*: «[...] del qual [la *Crònica* de Pujades] l'imità el marcarònic llenguatge de la falsificació "Boades" (fi s.xviii), car en aquell temps (i fins en el de Pujades) el mot ja s'havia antiquat en el Princ.» Si aquest autor imita un ús que ja no era genuí i espontani, és molt probable que no empra *ausades* correctament.

28. També des d'una perspectiva sociolingüística *certament* i *ausades* són força diferents. *Certament* és un mot d'ús estàndard, de caràcter més aviat formal; en canvi, *ausades*, com a interjecció, és característic del registre col·loquial i, a més, és una forma dialectal. El caràcter col·loquial d'*ausades* determina igualment l'estranyesa que produeix en un text formal com el de (2b). En canvi, l'ús medieval d'*ausades*, més acostat al de *certament*, no estava limitat al registre col·loquial.

forma, atès que l'ús sincrònic acosta *déu-n'hi-do* als quantificadors i a les expressions exclamatives, entre elles, les interjeccions, mentre que des d'un punt de vista etimològic remet a una estructura oracional. Així doncs, en la major part de les obres lexicogràfiques s'empra l'expressió «exclamació ponderativa», que no se sap molt bé si pretén ser una categoria (*ad hoc*, en qualsevol cas) o només una descripció. Sembla que es tracta d'una solució de compromís. Aquest terme apareix en el *GDLC*: 535; *DV*: 611. De vegades es qualifica amb termes encara més ambigus, com ara *expressió* (*DIEC*: 610).

Ruaix (1987: 63, n. 1) considera que és una «exclamació adverbialitzada», solució intermèdia entre el tractament que sol rebre en la tradició lexicogràfica i el paral·lisme amb certs mots que la tradició gramatical inclou en la categoria adverbial, com ara *molt*, *força*, *bastant* o el mateix *ausa(d)es*. Ruaix diu explícitament que és «equivalent a un adverbi de quantitat com *força*, *bastant*» i, a més, aporta com a argument el fet que presente un diminutiu en *-et* (*déu-n'hi-doret*), tal com s'esdevé amb altres adverbis (*tardet*, *llunyet*, *fluixet*). En tot cas, sense entrar en la discussió dels límits de la categoria adverbial i de la conveniència d'incloure-hi mots com *força* o *bastant*,²⁹ cal apuntar el fet que *déu-n'hi-do* no sempre és sinònim dels mots assenyalats: *El lema de la festa em diuen que és «Matemàtica i Pensament». Déu n'hi do!* (<http://www-ma2.upc.es/~edps/felicitaciones.pdf>). Wheeler *et alii* (1999: §12.9.3.4) consideren que *déu-n'hi-do* és una exclamació (angl. *exclamatory*) i més endavant la inclouen dins d'un grup d'interjeccions especials (1999: §24.1.1). Bldas (1997: 40) considera que *déu-n'hi-do* és una expressió lexicalitzada amb un valor pragmàtic. Cuenca (2002: 3218) inclou decididament aquesta forma entre les interjeccions impròpies, això és, aquelles interjeccions que procedeixen de la gramaticalització d'altres categories i, des d'un punt de vista semàntic i pragmàtic, la considera una interjecció expressiva, que manifesta les actituds subjectives del parlant, concretament l'admiració i la sorpresa.³⁰

Nosaltres considerem que tant *déu-n'hi-do* com *ausa(d)es* són interjeccions impròpies, resultat de la gramaticalització d'una oració en el primer cas, d'un sintagma preposicional en el segon. Efectivament, aquestes formes presenten les característiques que Cuenca (1996: cap. 7; 2000: 35-36) atribueix a la interjecció:

29. Darrerament predomina una concepció de la categoria adverbial molt més restringida que en la gramàtica tradicional, on aquesta categoria encabia totes aquelles formes que no se sabia molt bé on ubicar. En l'actualitat mots com *força* o *bastant* no es consideren adverbis, sinó especificadors de diversos tipus de sintagmes.

30. Cuenca (1996: 214-217; 2002: §31.3.4), partint de la classificació de les funcions del llenguatge de Jakobson, distingeix els següents tipus d'interjeccions: expressives, conatives, fatigues, metalingüístiques i representatives.

a) Des d'un punt de vista sintàctic, les interjeccions tenen un caràcter emfàtic i focal, es comporten com una unitat i poden presentar una autonomia distribucional. Les interjeccions equivalen a oracions, però no es poden identificar amb les oracions prototípiques atès que no posseeixen l'estructura «subjecte + predicat».

4) Acostumat com estava a ser el número dos de la Generalitat, en tant que conseller de Presidència, aterrar a les arnades moquetes del Congrés, estimbar-se contra una majoria absoluta del PP com tallada en marbre... *Déu-n'hi-do*. (*Avui*, 11/9/2002, 12, <http://www.avui.es/avui/diari/02/nov/11/tripeoo.htm>)

Des d'una perspectiva cognitiva, la interjecció es pot considerar una instància perifèrica de l'oració, perquè no té aquesta característica estructural, però comparteix la resta de propietats: equival a l'oració des d'un punt de vista semàntic (és una unitat semàntica completa), prosòdic (és una unitat entonativa), comunicatiu (és una unitat comunicativa mínima) i distribucional (no depèn estructuralment de cap unitat sintàctica superior).

b) Des d'un punt de vista discursiu, les interjeccions codifiquen significats de naturalesa pragmàtica. En canvi, el significat lèxic és feble i, de fet, en sentit estricte, no posseeixen un significat referencial. A més, són molt sensibles al context i només es poden interpretar en relació amb aquest.

c) Des d'un punt de vista fonològic, les interjeccions poden presentar anomalies en relació amb el sistema fonològic general de la llengua. D'altra banda, poden mostrar una inestabilitat fònica (vg. l'alternança *déu-n'hi-doret* vs. *déu-n'hi-donet* o les diverses variants d'*a gosa(d)es*: *a osa(d)es*, *ausa(d)es*, *a gusa(d)es*, etc.). A més, es pronuncien amb una entonació emfàtica. Els canvis en l'entonació poden implicar modificacions en la interpretació.

d) Des d'un punt de vista morfològic, són invariables, constitueixen una classe relativament oberta³¹ i admeten certs processos de derivació: *déu-n'hi-do* posseeix els diminutius expressius *déu-n'hi-doret*, *déu-n'hi-donet*. Existeix també la forma *déu-li'n-do*, on varia el clític (*li* en comptes de *hi*).

4. CONCLUSIONS

L'estatut categorial de *déu-n'hi-do* i *a gosa(d)es/ausa(d)es* ha estat problemàtic en la tradició gramatical catalana, fet bastant general quan es tracta de formes interjectives que han experimentat un procés de gramaticalització. Per aquesta raó, sovint

31. La gramaticalització d'elements lèxics constitueix el procés més habitual d'incorporar noves interjeccions, procés que s'ha donat en els casos que estudiem (Cuenca 2002: 3208).

presenten comportaments propis de l'estat lèxic previ i de l'estat posterior gramaticalitzat. En aquest treball hem explicat que *déu-n'hi-do* i *a gosa(d)es/ausa(d)es* són interjeccions impròpies, que procedeixen de la gramaticalització d'una oració en el cas de *déu-n'hi-do* i d'un sintagma preposicional en el cas d'*ausa(d)es*. S'hi manifesten els fenòmens propis de la gramaticalització (reducció fonètica, reanàlisi i fixació, abstracció acompanyada de pragmatització i subjectivització). El resultat de la gramaticalització ha estat que s'han convertit en interjeccions impròpies i hem demostrat que comparteixen els trets fonamentals que alguns autors atribueixen a aquesta categoria: caràcter emfàtic i focal, comportament oracional, significat molt abstracte de naturalesa pragmàtica, anomalies en relació amb el sistema fonològic de la llengua i inestabilitat fònica i, finalment, són mots invariables, si bé poden presentar variants. *Ausades* ha conegut en el català medieval un ús intermedi entre l'ús lèxic original i l'ús com a interjecció impròpia, atès que *ausa(d)es* era un sintagma preposicional gramaticalitzat que funcionava com a modificador verbal. Aquest ús no sembla que siga viu en el valencià col·loquial actual.

PELEGRÍ SANCHO CREMADES
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BLADAS 1997: Òscar Bladas, «Expressions lexicalitzades: anàlisi i comparació», *Els Marges*, 59, 23-44.
- BRIZ 1998: Antonio Briz, *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmatogramática*, Barcelona, Ariel.
- BRUCART 1993: Josep Maria Brucart, «Sobre la estructura de *SCOMP* en español», a *Sintaxi. Teoria i perspectives*, ed. Amadeu Viana, Lleida, Pagès, 58-102.
- CUENCA 1996: Maria Josep Cuenca, *Sintaxi fonamental*, Barcelona, Empúries.
- CUENCA 2000: Maria Josep Cuenca, «Defining the Indefinable? Interjections», *Syntaxis. An International Journal of Syntactic Research*, 3, 29-44.
- CUENCA 2002: Maria Josep Cuenca, «Els connectors textuais i les interjeccions», a *GCC*, 3173-3237.
- CUENCA & HILFERTY 1999: Maria Josep Cuenca i Joseph Hilferty, *Introducción a la lingüística cognitiva*, Barcelona, Ariel.
- LEECH 1983: Geoffrey Leech, *Principles of Pragmatics*, Londres, Longman.
- MARTÍNEZ MARÍN 1997: Juan Martínez Marín, «Cómo introducir los valores pragmáticos das expresiones fraseológicas no diccionario», a *Actas do I Coloquio galego de fraseología*, Santiago de Compostela, Centro Ramón Piñeiro, 127-137.
- MATAMALA 2000: Anna Matamala, *Les interjeccions als diccionaris. Teoria, anàlisi i primera proposta de representació lexicogràfica*, treball de recerca, Universitat Pompeu Fabra.
- PAYRATÓ 1988: Lluís Payrató, *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, València, Universitat de València, segona edició 1990.

- ROSSELLÓ 2002: Joana Roselló, «El SV, I: Verb i arguments verbals», a *GCC*, 1853-1949.
- RUAIX 1987: Josep Ruaix, *El català. Vol. III: Lèxic i estilística*, Moià, Ruaix.
- SANCHIS GUARNER 1950: Manuel Sanchis Guarnier, *Gramàtica valenciana*, València, Torre; ed. facsímil Barcelona, Altafulla, 1993.
- SANCHO 1999: Pelegrí Sancho Cremades, *Introducció a la fraseologia. Aplicació al valencià col·loquial*, Paiporta, Denes.
- SANCHO en premsa: Pelegrí Sancho Cremades, «La sintaxis de algunas construcciones intensificadoras en español y en catalán coloquiales», *Verba*.
- SEGURA 1998: Carles Segura, *El parlar d'Elx a estudi: aproximació a una descripció*, Elx, Ajuntament d'Elx.
- SOLÀ 1999: Joan Solà, *Parlem-ne. Converses lingüístiques*, Barcelona, Proa.
- TRAUGOTT 1995: Elizabeth C. Traugott, «Subjectification in Grammaticalization», a *Subjectivity and Subjectivization*, ed. Susan Wright i Dieter Stein, Cambridge, Cambridge University Press, 31-54.
- TRAUGOTT 1996: Elizabeth C. Traugott, «Semantic Change: an Overview», *Glott*, 92.10, 3-7.
- WHEELER 2002: Max Wheeler, «Flexió verbal irregular i verbs defectius», a *GCC*, 647-729.
- WHEELER *et alii* 1999: Max Wheeler *et alii*, *Catalan. A comprehensive grammar*, Londres-Nova York, Routledge.

Diccionaris

- DA: Marian Aguiló, *Diccionari Aguiló*, Barcelona, IEC, 1918, 4 vols.; ed. facsímil Barcelona, Altafulla, 1988, 2 vols.
- DCPA: Joaquim Pomares, *Diccionari del català popular i d'argot*, Barcelona, Edicions 62, 1997.
- DFRL: *Diccionari de frases fetes, refranys i locucions*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2000.
- DLFF: Joana Raspall i Joan Martí, *Diccionari de locucions i frases fetes*, Barcelona, Edicions 62, 1984, tercera edició 1986.
- DV: *Diccionari valencià*, dir. Josep Lacreu, València, Bromera-IIFV-Conselleria d'Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana, 1995.
- DVC: Carles Ros, *Diccionario valenciano-castellano*, Valencia, Benito Monfort, 1764; ed. facsímil, València, París-Valencia, 1979.
- GDLC: Diversos autors, *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998.
- GD62LC: Diversos autors, *Gran diccionari 62 de la llengua catalana*, Barcelona, Edicions 62, 2000.
- PD: M. Carme Bernal *et alii*, *Primer diccionari*, Vic, Eumo, 1998.

1) Corpus oral i escrit:

Cerca amb Google: *déu-n'hi-do*, *ausades*, *a gosades*

Corpus de valencià col·loquial: Corpus oral enregistrat de 22 hores procedent de les comarques valencianes de la Costera i la Vall d'Albaida (sigla C)

2) Corpus audiovisual:

MT = *Malalts de tele* (Programa televisiu d'entreteniment, emés a TV3. Els exemples procedeixen de cinc programes emesos entre 1999 i 2000)